

1. Бибик С.П., Єрмоленко С.Я., Пустовіт Л.О. Словник епітетів української мови. – К.: Довіра, 1998. – 431 с.
2. Вихованець І.Р. Таїна слова. – К.: Рад. школа, 1990. – 282 с.
3. Галич О., Назарець В., Васильєв Є. Теорія літератури / За науковою редакцією Олександра Галича. – К.: Либідь, 2001. – 480 с.
4. Ганич Д.І., Олійник І.С. Словник лінгвістичних термінів. – К.: Вища школа, 1985. – 360 с.
5. Літературознавчий словник-довідник. – К.: Видавничий центр Академія, 1997. – 748 с.
6. Полюга Л. Словник епітетів української мови (рецензія) / Мовознавство. – 1999. – № 4-5. – С. 71-73.
7. Привалова С. Лексичні засоби поетичної мови / УМЛШ. – 2008. – № 5. – С.39-44.
8. Федорчук Т. Навчання старшокласників використовувати лексичні засоби виразності мовлення / УМЛШ. – 2010. – № 8. – С.17-21.

The article deals with the necessity to master lexical means of speech significance (first of all tropes) by future teachers. Attention is paid to a special role of lexical means in work of art speech significance and everyday speech.

Key words: *lexical means of speech significance, tropes, epithet, metaphor, periphrasis, hyperbole, synonyms.*

УДК 37.042 – 057.834

Світлана Луців (Дрогобич)

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ЛІТЕРАТУРНО-ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

У статті йдеться про важливість та особливості розвитку літературно-творчих здібностей молодших школярів.

Ключові слова: *здібності, творчість, потенціал, мовлення, літературна діяльність.*

Постановка проблеми. В XVII—XVIII ст. одним з основних предметів у навчальних закладах України була піїтика. На цих уроках учні вчилися писати байки на запозичений сюжет або вірші на задану тему.

Проблема розвитку дитячих творчих здібностей залишається актуальною на сучасному етапі. Можна стверджувати, що літературна творча діяльність посідає особливе місце серед проявів творчості молодших школярів. З одного боку, вона вимагає роботи таких психічних процесів, як сприймання, образне мислення, уява, мовлення, емоції, активізує почуттєву та інтелектуальну складові пізнавальної діяльності молодшого

школяра. З іншого – дітям цього віку властива надзвичайна емоційність та чутливість до образних вражень, багатство уяви, невтомна допитливість, відкритість до оточуючого світу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дитинство – єдиний період життя, коли творчість може стати універсальним і природним способом буття людини. Численні наукові дослідження різних часів свідчать про безкрайні креативні можливості учнів початкових класів, тому провідна психолого-педагогічна проблема виявляється в тому, щоб створити ці сприятливі умови стимулювання і спрямування розвитку особистості.

Сучасне розуміння проблеми розвитку літературно-творчих здібностей школярів увібрало в себе здобутки гуманної педагогіки минулого. Психолого-педагогічна спадщина Я.А. Коменського, К.Д. Ушинського, О. В. Духновича, М. Монтесорі, О. О. Потєбні, С. Ф. Русової, П.П. Блонського, практика Л. М. Толстого, С. Френе, Дж. Родарі, В.О. Сухомлинського свідчать, що літературна творчість у дитячі роки – умова та засіб максимального розкриття творчих здібностей, активізації емоційно-чуттєвої сфери, пізнавальних інтересів та духовного потенціалу молодших школярів.

Проблемою розвитку творчих здібностей у дітей займається відомий в Україні дидакт О.Я. Савченко. У працях «Розвивай свої здібності», «Розвиток пізнавальної самостійності молодших школярів», «Дидактика початкової школи» вона обґрунтовує це питання, і подає визначення: «Здібності – індивідуальні особливості людини, що дають їй змогу за однакових умов успішніше за інших оволодівати певною діяльністю, розв'язувати творчі задачі». Вона також характеризує складові пізнавальних здібностей, а саме: порівняння (як розумова операція, як дидактичний прийом і як засіб створення образності), класифікація, аналіз, синтез, узагальнення, групування [5]. Педагог наголошує, що тільки активна діяльність самого школяра є запорукою його успішного розвитку. Важливо у школі давати самостійні і творчі завдання на спостереження, узагальнення, щоб у дітей формувалися мислительні здібності, інтерес до навчання, слід впроваджувати пошукову діяльність.

Григорій Ващенко вважав, що школа, з одного боку, має дати учням певну суму наукових знань, виробити в них науковий світогляд, а з другого – виховати у них здібності інтелекту, без яких людина не зможе рухати культуру вперед, їй потрібне логічне мислення і творча фантазія [1].

Мета статті здійснити комплексний аналіз особливостей розвитку літературно-творчих здібностей молодших школярів.

Вклад основного матеріалу. Розвиток творчого потенціалу діяльності є важливою умовою культурного прогресу суспільства й вихован-

ня людини. Тому починаючи з початкової школи важливо звертати особливу увагу на формування в учнів різноманітних, глибоких і міцних систем знань, на максимальну стимуляцію самостійної діяльності учнів, на розвиток стійких творчих інтересів, цілеспрямованості творчих пошуків, наполегливості під час виконання творчих завдань. Під впливом навчання в дітей молодшого шкільного віку розвивається теоретичне мислення, вміння створювати наукові поняття, закономірності; вони поступово оволодівають такими мислительними операціями, як аналіз, виділення основного, порівняння, узагальнення [2]. Все це треба враховувати під час роботи над розвитком літературно-творчих здібностей молодших школярів.

У структурі літературно-творчої діяльності людини можна виділити чотири основні блоки: перцептивний, мнемічний, інтелектуальний і моторний, кожен з яких містить певну систему функцій. Перцептивний блок здійснює відбір вражень під впливом образів, що зберігаються в довгочасній пам'яті, уявлень, різних рівнів мотивації, які активізуються суб'єктом в умовах літературної творчості [4, 40].

Визначено, що провідними внутрішніми чинниками впливу на формування емоційно-ціннісного ставлення до світу, розвиток творчої уяви, образного мислення та мовлення є сприймання природи та різних видів мистецтв. Зовнішніми чинниками є виконання учнями різних видів творчих завдань, а також наявність розвивально-творчого середовища, яке передбачає організацію співробітництва у процесі пошукової діяльності, гуманізацію навчального спілкування між вчителем та учнями. Умовою повноцінного розвитку літературно-творчих здібностей учнів виступає ефективне використання у навчальному процесі внутрішніх та зовнішніх чинників у їх взаємозв'язку [6].

Діти початкових класів – «першовідкривачі» світу. Як? Де? Чому? Що? Звідки? З такими запитання постійно звертаються вони до дорослих – з раннього дитячого віку до мами, тата, дідуся і бабусі, а переставши шкільний поріг – до учителів. Учням подобаються ті види навчальної діяльності, які дають їм матеріал для роздумів, можливість проявляти ініціативу і самостійність, потребують розумового напруження, винахідливості та творчості.

Кожна дитина має певні здібності, а тому, завдання вчителя – відшукати найменші пагінці таланту, розвивати його. Адже в майбутньому житті стануть у пригоді міцна пам'ять, гостре око, хороший смак, образне мовлення. Все це виховується і розвивається під час виконання різних творчих робіт.

Усі учні по-своєму талановиті, однак не стільки необхідно виховувати з них поетів чи письменників, скільки викликати в них бажання творчості, прилучення до кращих зразків художньої літератури. Зустрічаючись із творчістю поетів та письменників, прилучаючись до художніх творів, школярі навчаються любити й розуміти прочитане.

Розвиток літературних творчих здібностей учнів початкових класів де складний процес. Що спирається на такі пізнавальні та творчі здібності:

- спостережливість, здатність побачити незвичайне у звичайному;
- розвинену уяву, вміння фантазувати;
- розвинене мовлення, образне мислення;
- розвинену потребу пізнавати нове (допитливість, пізнавальний інтерес);
- наполегливість, впевненість у досягненні мети.

Формування літературно-творчих умінь можна здійснювати поетапно. На підготовчому етапі пропонуємо використовувати такі творчі вправи:

- пошук потрібного римованого слова;
- закінчення чи поширення речень і текстів;
- висловлення свого ставлення до почутого.

Під час частково-творчого етапу можна запропонувати такі вправи:

- складання дітьми чистомовок, лічилок, загадок на основі аналогії чи за допомогою вчителя;
- редагування текстів;
- переказ тексту, в тому числі і творчий;
- інсценування, драматизація літературних творів;
- складання текстів за аналогією.

Власне творчий етап. На цьому етапі основним видом вправ є самостійне складання учнями творів.

Четвертий етап – аналіз та удосконалення творчої роботи. Учні удосконалюють створені тексти.

Висновки. Мовленнєві творчі здібності посідають важливе місце в розвитку дитячої творчості починаючи з перших років життя людини. Мовлення акумулює життєдайну творчу енергію дитини, це стимул, засіб і показник її фізичного психічного і духовного розквіту, розквіту творчих здібностей, максимальної реалізації природних можливостей. Проблема розвитку мовленнєвих творчих здібностей в учнів початкових класів через складність і багатогранність природи мовленнєвих явищ відноситься як до психології так і до педагогіки. Вагомість та актуальність її пояснюється гострою проблемою педагогічної практики в на-

уково обґрунтованих рекомендаціях щодо форм організації та методів здійснення розвивальної роботи з дітьми у цьому напрямі. Важливо розвивати літературно-творчу діяльність кожної дитини, а не лише обдарованої. Творчість властива всім людям, тому намагаюся створити для кожного учня оптимальні умови навчання, формувати потребу вчитися, розвивати мислення учнів, мовну активність, проявляти творчість і самостійність у виконанні поставлених перед учнями завдань.

1. Ващенко Г. Виховання волі і характеру. Підручник для педагогів / Г. Ващенко. – К., 1999. – 300 с.
2. Костюк Г.С. Здібності та їх розвиток у дітей / Г. С. Костюк. – К.: Знання, – 1963. – 93 с.
3. Масол Л.М. Загальна мистецька освіта: теорія і практика: монографія / Л.М.Масол. – К.: Промінь, 2006. – 432 с.
4. Малихіна О. Є. Структура літературних здібностей особистості як проблема педагогічної психології / О. Є. Малихіна // Вісник Харківського державного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. Психологія. - Харків: ХДПУ, 1998. – Вип. 1. – С. 39-42.
5. Савченко О. Я. Розвивай свої здібності: Навч. посіб. для мол. школярів / О. Я. Савченко. – К.: Освіта, 1995. – 159 с.
6. Сисоєва С. О. Підготовка вчителя до формування творчої особистості учня / С. О. Сисоєва. – К.: Поліграф книга, 1996. – 406 с.
7. Явоненко М. В. Методика підготовки школярів до літературно-творчої діяльності / М. В. Явоненко // Початкова школа. – 2005. – № 5. – С. 15 – 18.

The article deals with the importance and features of literary and artistic abilities of young pupils.

Key words: *ability, creativity, potential, broadcasting, literary activities.*

УДК 811.161.2

Марина Михайлова (Житомир)

НАЦІОНАЛЬНА МОВА ТА ПРОБЛЕМА ЕТНОКУЛЬТУРНОЇ ІДЕНТИФІКАЦІЇ УКРАЇНЦІВ

У статті розглядається сутність і соціальна роль національної мови як засобу вирішення питання національної ідентичності у поліетнічному суспільстві. Аналізуються роль мови у світобаченні людини, світоглядні орієнтації особистості, досліджуються особливості етнокультурної ідентичності та соціальної значимості національної мови для українців.

Ключові слова: *національна мова, етнокультурна ідентичність, етнокультура.*